

KS. MAREK INGLOT SI – RZYM (WŁOCHY)

[Recenzja]: Leszek Kuk, Stanisław Zimniak (a cura di/pod red.), *Il Primate di Polonia card. August Hlond di fronte ai grandi conflitti dell'epoca: la seconda guerra mondiale e la guerra fredda/Prymas Polski kard. August Hlond wobec wielkich konfliktów epoki: drugiej wojny światowej i zimnej wojny.* (Accademia Polacca delle Scienze Biblioteca e Centro di Studi a Roma - Conferenze 127), Roma 2012, 261s.

Postać Prymasa Polski ks. Augusta kard. Hlonda, salezjanina i założyciela Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii, jest poza Polską mało znana. Z zadowoleniem i uznaniem należy więc przyjąć niniejszą inicjatywę Stacji PAN, ponieważ wpisuje się ona w wymiar ponadlokalny i międzynarodowy. Potwierdza to fakt, iż badacze wywodzą się z różnych europejskich ośrodków naukowych (Włochy – Rzym, Francja – Paryż, Niemcy – Giessen i Polska – Lublin, Wrocław).

Recenzowana pozycja naukowa winna przyczynić się do odkrycia osobowości kard. Hlonda, która w pierwszej połowie XX wieku cieszyła się uznaniem w Europie i na całym świecie. Na długo przed wybuchem II wojny światowej widziano w nim najbardziej wpływowego kardynała obcokrajowca w kurii watykańskiej czy nawet *papabile*.

Odczyt Cosimo Semeraro potwierdza ten fakt i jednocześnie wnosi odkrywcze spojrzenie na relacje pomiędzy kard. Hlondem a Piusem XII. Autor wskazuje na bezwzględnie negatywną ocenę systemów totalitarnych dokonaną przez Hlonda i Piusa XII, choć ukształtowaną w innym kontekście geopolitycznym i eklezjalnym.

Tekst Witolda Zahorskiego ukazuje Hlonda, któremu władze Trzeciej Rzeszy odmówiły kategorycznie prawa powrotu do Poznania, jako niestrudzonego orędownika polskiej sprawy na arenie międzynarodowej. Badacz wy dobył na światło dzienne bardzo ważny dokument autorstwa prymasa zatytułowany *Défi* (z fr. – „wyzwanie”), który ukazał się we Francji i znalazł szeroki oddźwięk w świecie. Okazuje się, że prymas był jednym z pierwszych, który poinformował świat o zbrodniach niemieckich na ludności żydowskiej, dzięki wiadomościom, które dostarczył mu Jan Karski (Kozielewski) kurier polskiego rządu podziemnego.

Stanisław Zimniak wykazuje na podstawie analizy najważniejszych pism

kard. Hlonda, że prymas potępił systemy totalitarne, szybciej niż uczynił to w 1937 roku Pius XI. Zdemaskował ich fałszywą koncepcję człowieka i państwa, pozbawiającą jednostkę fundamentalnej podmiotowości.

Tekst Rudolfa Grulichy przedstawia negatywne spojrzenie niektórych środowisk niemieckich na powojenną działalność prymasa, ze szczególnym odniesieniem do reorganizacji struktur kościelnych na byłych terenach niemieckich inkorporowanych po 1945 roku do Polski. Kwestia ta wymaga, jak zauważa historyk niemiecki, nowej obopólnej wymiany badań w tym obszarze, w celu przełamania stereotypów i wzajemnych uprzedzeń.

Referat Stanisława Wilka jest nowością i bezcennym wkładem w dotychczasowy stan badań nad tą ekstremalnie delikatną kwestią. Autor udowadnia, w oparciu o niedostępne do tej pory watykańskie materiały archiwalne, że kard. Hlond posiadał papieskie uprawnienia do administrowania polskimi terenami przedwojennymi, jak też tymi, które zostały Polsce przyznane po konferencjach w Jalcie i Poczdamie. Niebywale cennym jest tekst Jerzego Pietrzaka, który pokazuje, że stan badań naukowych nad życiem i działalnością kard. Hlonda, z okresu komunistycznego jest znikomy i stronniczy, ze względu na założenia i uprzedzenia ideologiczne. Przełom w badaniach nastąpił dopiero po roku 1989, czego dowodem jest dwutomowe dzieło autora całkowicie poświęcone trzechleciu powojennej działalności Prymasa.

Wartość recenzowanych materiałów niewątpliwie podnosi fakt, iż będą one dostępne w wersji polskiej i włoskiej, a tekst R. Grulichy także w języku niemieckim. Cenna jest również bogata nota biograficzna autorstwa S. Zimniaka, ubogacona trzema wersjami językowymi. Teksty wnoszą sporo nowości, dopełniają zdobytą już wiedzę. Poza tym autorzy tekstów wskazują na nowe pola badań, aby wypełnić wiele luk, na które się sami natknęli. Prezentowane artykuły są owocem wielomiesięcznych poszukiwań i kwerend w archiwach i bibliotekach polskich oraz zagranicznych. Dzięki tak rzetelnej pracy, przedstawiony w publikacji wizerunek prymasa Hlonda stał się wiarygodny i ukazuje, jak rozległa i doniosła była jego działalność w tak trudnej epoce dziejów Kościoła katolickiego i Europy.